

SPRÁVY A POSUDKY

Professor Pavol Žigo – neveriteľné – sedemdesiatročný

Lebo kto má, tomu sa pridá a bude mať hojne...

Tento citát zrejme nepatrí pri podobných príležitostiach medzi najfrekventovanejšie, no ja mám neodbytný pocit, že v prípade takých činorodých ľudí, akým je i náš jubilant, najlepšie vystihuje situáciu spojenú s dosahovaním ich životných míľnikov.

Pavol Žigo, významný slovenský lingvista a dlhoročný vysokoškolský pedagóg, sa narodil 25. apríla 1953 v Lučenci, jeho skutočné rodinné korene však treba hľadať v sotva 12 kilometrov vzdalenej novohradskej obci Lovinobaňa. Po absolvovaní gymnázia vo svojom rodnom meste vyštudoval odbor slovenský jazyk – ruský jazyk na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (s jednoročnou „zachádzkou“ na Štátnej univerzite v gruzínskom Tbilisi). V r. 1984 získal vedeckú hodnosť CSc., o štyri roky neskôr vedecko-pedagogický stupeň docent a v r. 1998 titul profesor.

Jeho cieľavedomosť a vysoká profesijná morálka už počas štúdií neostali nepovšimnuté. Po nevyhnutnej prestávke strávenej povinnou prezenčnou vojenskou službou v r. 1977 získal miesto na Katedre slovenského jazyka FF UK, ktorej napokon odovzdal vyše 40 rokov svojho života. Istý čas tu pôsobil aj vo funkcii prodekana (v r. 1997 – 2000 pre vzdelávaciu činnosť, v r. 2000 – 2003 pre vedeckú činnosť), člena vedeckej rady FF UK, člena či predsedu spoločných odborových komisií pre doktorandské štúdium vo vedných odboroch slovenský jazyk a literatúra, všeobecná jazykoveda, slavistika – slovanské jazyky a literatúra, ako aj rigorózneho komisie slovanská filológia: ruský jazyk. Za ten čas mu rukami prešlo množstvo poslucháčov – vysokoškolských študentov, doktorandov, ale aj frekventantov slovakistického letného seminára Studia Academica Slovaca. Jeho pedagogický záber ďalej rozšírilo ročné lektorovanie slovenského jazyka na Katedre slovanských filológií Filologickej fakulty Štátnej univerzity M. V. Lomonosova v Moskve (1979 – 1980) a neskôr prednášky na univerzitách v Tbilisi (1987) a v Budapešti (1988 a 1993 – 1994).

Druhým domovským pracoviskom prof. Žiga sa v r. 2004 stal Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV. Žiaľ, tu tiež – ako to už v našich „komorných“ slovenských podmienkach chodí – musel časť svojho vzácneho vedeckého času obetovať vedecko-organizačnej činnosti, keď na svoje plecia nesebecky zobral funkciu zástupcu riaditeľa (v r. 2007 – 2010) a následne riaditeľa (v r. 2010 – 2014) tejto inštitúcie.

Pavol Žigo sa za desaťročia svojej dejateľnosti podieľal na riešení niekoľkých desiatok vedeckých projektov. Na rozvíjanie projektovej činnosti pomocou vládnych grantových schém dozeral aj ako predseda Komisie VEGA pre estetiku, jazykovedu a vedy o umení, člen Predsedníctva VEGA a člen a podpredseda Výkonného výboru VEGA. Bol predsedom Vedeckého kolégia SAV pre vedy o jazyku, literatúre a umeniach. Je dlhoročným členom výboru, podpredsedom a od r. 2022 predsedom stavovskej Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV. Bol (a čiastočne dodnes je) členom viacerých vedeckých orgánov a odborných komisií, ako sú Dialektologická komisia pri Medzinárodnom komitáte slavistov, Medzinárodná komisia pre Slovanský jazykový atlas pri Medzinárodnom komitáte slavistov, Ústredná jazyková rada (poradný orgán ministra kultúry SR v otázkach štátneho jazyka), Kodifikačná komisia pri JÚĽŠ SAV, Pravopisná komisia pri JÚĽŠ SAV, Slovenská onomastická komisia (aj ako tajomník či predseda) a Atestačná komisia JÚĽŠ SAV. Popritom pôsobil a pôsobí v redakčných radách viacerých domácich (Kultúra slova, Slovenská reč, Jazykovedný časopis) i zahraničných časopisov (Magyar Nyelvőr, Eslavística Complutense), ako aj periodického zborníka Studia Academica Slovaca a je zodpovedným redaktorom či spoluredaktorom množstva zborníkov. Za jeho vedecké, organizačné a pedagogické zásluhy mu bolo udelených viacero ocenení, napríklad Pamätná medaila Univerzity Komenského (2009, 2019), Strieborná medaila Univerzity Komenského (2013), Cena Literárneho fondu za vedeckú a odbornú literatúru za rok 2014 v kategórii spoločenských vied (za prácu *Verbálne kategórie aspekt a tempus v slovenčine*, spoluautorka M. Sokolová), Medaila Blaže Koneského (2022, od Macedónskej akadémie vied a umení).

Nie je žiadnym tajomstvom, že Pavol Žigo kladie pri svojom jazykovednom bádani veľký dôraz na diachronické hľadisko, prístup opierajúci sa o hlbšie poznanie a poznávanie historických faktov a súvislostí medzi nimi a usúvzťažňujúci v súčasnosti pozorovateľné (nielen) jazykové javy s ich d'aleko-

siahlejším kontextom. Takýto prístup dnes už, žiaľ, nie je veľmi „v móde“. Medzi témami, ktorými sa pán profesor zaoberá, nachádzame vývin slovenského jazyka, vývin našej lexiky vrátane onymického názvoslovia, skúmanie výsledkov jazykových kontaktov, vybrané otázky historickej morfológie a syntaxe, ale najmä slovenskú a slovanskú dialektológiu. Občas však koketuje i s porovnávacou jazykovedou, a to nielen vo vzťahu k ruštine či k svojmu tretiemu študijnému jazyku – gruzínčine, a nevyhýba sa ani popularizačnejším článkom a príspevkom s vlastivednou či jazykovokultúrnou tematikou.

Aj rýdzo enumeratívny výpočet oslávencovej odbornej a vedeckej produkcie by zabral značnú časť plochy tohto čísla časopisu, preto si na získanie komplexnej informácie dovoľím čitateľov odkázať na iné zdroje, napr. publikácie Slovenskí jazykovedci (voľne dostupné na oficiálnych stránkach JÚLŠ¹) či osobný medailón zamestnanca na stránkach SAV². Na tomto mieste spomeniem zo staršieho obdobia len tie najvýznamnejšie tituly a sústreďím sa viac na náčrt jeho tvorby za posledných desať rokov.

Asi najširší dosah majú jubilantove všeobecne známe monografie *Dejiny spisovnej slovenčiny* a *Príručka k dejinám spisovnej slovenčiny*, ktoré napísal spolu s už nebohým prof. Rudolfom Krajčovičom a vyšli v niekoľkých vydaniach. Medzi ďalšími prácami nepochybne vynikajú monografie *Katégoria času v slovenskom jazyku* a *Analógie a anomálie v substantívnej deklinácii slovanských jazykov*. Nemožno však nespomenúť neľahkú službu, ktorú Pavol Žigo pre slovenskú jazykovedu zodpovedne a so ct'ou vykonal, keď z rukopisnej pozostalosti prof. Eugena Paulinyho pripravil na vydanie jeho dôležité dielo *Vývin slovenskej deklinácie*.

Dlhodobu spolupracuje na mnohozväzkovom *Slovenskom jazykovom atlase*, jednom z najvýznamnejších slavistických projektov, od r. 1987 ako člen medzinárodnej pracovnej skupiny a od r. 1990 člen Medzinárodnej komisie pre SJA pri Medzinárodnom komitáte slavistov (od r. 2010 predseda slovenskej národnej komisie pre SJA), pričom v r. 2000 – 2019 zastával post predsedu jej počítačovej sekcie. V rámci už vydaných titulov nachádzame jeho autorský príspevok v piatich zväzkoch foneticko-gramatickej série i v jednom zväzku lexikálno-slovotvornej série atlasu. Pravidelne publikuje v zborníkoch *Slovanský jazykový atlas. Materiály a výskumy* (Obščeslavianskij lingvističes-

¹ https://www.juls.savba.sk/ediela/slovenski_jazykovedci/

² https://www.sav.sk/?lang=sk&doc=user-org-user&user_no=11895

kij atlas. Materialy i issledovanija). V posledných rokoch sa však intenzívne venuje najmä autorským a redakčným prácam na pripravovanom zväzku foneticko-gramatickej série s názvom *Deklinácia substantív*, na ktorého eventuálnom vydaní bude mať bez pochybovačného preháňania levi podiel a zásluhu. Práca na tomto zväzku atlasu si vyžaduje extenzívne štúdium odbornej literatúry z celého slovanského sveta, ako aj opakované analyzovanie a vzájomnú konfrontáciu zdrojových materiálov. Preto nie je ničím prekvapujúcim, že uvedená problematika zároveň tematicky saturuje významnú časť autorovej publikačnej činnosti. Získané poznatky pretavil do viacerých štúdií, v ktorých sa venoval nielen morfológickým (*Variantnosť koncoviek -a/-u v genitíve singuláru neživotných maskulín*, *Hranica neurčitosti v retrospektíve aj perspektíve*, *Pár metamorfóz substantívnej deklinácie slovanských jazykov*), ale aj teoreticko-metodologickým aspektom (*Substantívna deklinácia – samostatný problém /nielen/ Slovanského jazykového atlasu*, *K probleme kartografovania substantívnych paradig v dialektach slavjanskich jazykov*, *Perspektívy komplexnej interpretácie substantívnej deklinácie v Slovanskom jazykovom atlase*). Všimol si i lexikálne súvislosti vybraných javov (*Pomenovanie ded a bab/ka/ /nielen/ v slovenských nárečiach cez prizmu Slovanského jazykového atlasu*, *Pomenovanie manželkinho brata /nielen/ v slovenských nárečiach*, *Pomenúvanie členov rodiny v retrospektíve a súčasnosti*, *Jazykový zemepis – od arealógie k typológii*). Z nových informácií profituje i študentská verejnosť, ktorej adresoval vysokoškolskú učebnicu *Vývin substantívnej deklinácie v slovanských jazykoch*. Elektronizácii prác na atlase, ktorú v rámci širšieho medzinárodného kolektívu pomáhal presadzovať, sa venoval v štúdiu *Počítačové kartografovanie nárečí v Slovanskom jazykovom atlase*.

Ďalším rysujúcim sa okruhom jubilentových prác v poslednom desaťročí je slovesná morfológia (monografia *Verbálne kategórie aspekt a tempus v slovenčine*, zborníkové štúdie *Typológia deja v rámci vzťahu tempus – aspekt*, *Kategórie aspekt – tempus – modus a topológia deja*, *Topológia deja v registri aspekt – tempus – modus*, *Aspektuálno-temporálno-modálne korelácie*). Občas si „pripomenie“ aj jazykovednú disciplínu, v ktorej pred neuveriteľným časom – čerstvo zbavený svojej vojenskej povinnosti – tak odhodlane vstúpil na pole lingvistickej produkcie (vracia sa k nej onomastickými príspevkami *Smilno*, *Miestny názov Smilno* a – v spoluautorstve s archeológom Vladimírom Mitášom – závažnými medziodborovými štúdiami *Lexikálno-sémantická cha-*

rakteristika apelatíva *háj* a *proprii Háj* vo vzťahu k archeologickým náleziskám /archeologická lokalita a motivácia jej názvu z historického a jazykovedného hľadiska/ a Kultúrnohistorické hľadisko pomenovania archeologických nálezísk Pohanský hrad/Pohanský vrch a ich motivácia slovom *pohan*).

Aj v rámci tém, ktoré (aspoň ja si to tak predstavujem) sú v jeho prípade skôr pobočné či dokonca oddychové, i keď si ich spracovanie vyžaduje nemenšie štúdium a nasadenie, nám oslávenec s vášňou a zaniatením jemu vlastnými predkladá zaujímavé nové poznatky či interpretácie. Spomeniem aspoň niekoľko štúdií a článkov: *Velkomoravský hlaholský nápis na plakete z Bojnej* a *Neznámy text na plakete z Bojnej* (identifikácia a rozbor textového fragmentu na vzácnom historickom artefakte), *Schola Salernitana z jazykového hľadiska*, *List od pána od Turých z hradu a z tvrze našej Uzdin*, *Jazyková charakteristika spisu Alchymie Magistra Frederika Æ od Železných vrát*, *Kultúrne varianty jazyka v Knihe kromrichtrov*, *Podstata duchovnej kultúry z jazykovedného hľadiska*, *Častica da v slovenskom jazyku*. K nim treba prirátat' mnohé popularizačnejšie ladené príspevky v časopise *Kultúra slova* a obísť nemožno ani reprezentatívnu monografiu *Lovinobaňa: história, príroda a spoločnosť*, do ktorej okrem editačného vkladu prispel aj autorstvom viacerých kapitol.

Možno len skonštatovať, že uvedený (hoci neúplný) výpis jubilantovej publikačnej činnosti predstavuje bohatý scientometricky ladený materiál na podstatné rozšírenie jemu venovaného hesla v budúcich vydaniach Encyklopédie jazykovedy. Nám však nášho vzácného učiteľa, kolegu a priateľa Pavla Žiga zďaleka nedefinuje len jeho úctyhodná tlačená produkcia. Inšpiruje nás už spomenutou pretrvávajúcou vášňou k nášmu jazyku, svojou túžbou vždy novým spôsobom a z nových uhlov pohľadu ho objavovať a spoznávať, svojou závideniahodnou energiou odhaľovať v ňom aj netušené súvislosti – nie cestou skratky či letného prechádzania po synchronnom povrchu, ale „hlbokou orbou“ – a svojou silnou vnútornou motiváciou prekonávať na ceste k tomuto cieľu najrozličnejšie prekážky.

Želáme nielen jemu, ale i sami sebe, aby na nás ešte dlhé roky pravidelne nezištne a s láskavou trepezlivosťou prenášal túto svoju výnimočnú „posadnutosť“. Vivat!

Martin Chochol
Jazykovedný ústav L. Štúra SAV, v. v. i.